

ELIAS & AGNES VÅHLUND

Lärarhandledning

Handbok för Superhjältar
Författare: Elias Våhlund
Illustratör: Agnes Våhlund

I serien ingår:
Bok 1 Handboken
Bok 2 Röda Masken

Rekommenderas för åk 1–3
En handledning av Malin Wedsberg

HANDBOK FÖR SUPERHJÄLTAR

DEL 1: HANDBOKEN

rabén&sjögren

Introduktion

Den här handledningen innehåller övningar som ska hjälpa dig att få dina elever att utveckla sin *läsförståelse*, och därmed sin *läslust*, genom att arbeta med *ordförståelse*, träna på att använda *läsförståelsestrategier* och att göra *textkopplingar*. ”Handbok för Superhjältar” passar också utmärkt att ha som grund och utgångspunkt i värdegrundsarbete. Så här hittar du även konkreta övningar och diskussionsfrågor som har knyter an till elevernas vardag med utgångspunkt i det berättelsen tar upp: mobbing, utanförskap och kamratskap.

Läsförståelse

Exempel på läsförståelsestrategier kan vara att förutspå handlingen, utreda nya ord och uttryck, ställa frågor till texten, klargöra otydligheter och sammanfatta textinnehåll. Men kom ihåg, det är textens innehåll som är det viktiga, inte själva strategin. Fokus ska ligga på textens innehåll.

Textkopplingar är också ett utvecklande arbetssätt för att göra texten tydlig för eleverna. Under läsningen stannar man upp och jämför texten med andra liknande texter – *text till text-koppling*; jämför texten med egna erfarenheter – *text till mig själv-koppling*; jämför texten med världen utanför – *text till världen-koppling*.

Det är du som pedagog som introducerar och modellerar. Ett exempel på att modellera kan vara att ”tänka högt”, att berätta för eleverna hur du tänker och känner när ni läser en text. Lärare och klass har en dialog om textens innehåll. Textsamtalen ska vara strukturerade och tydliga, alla ska kunna delta på sin nivå.

Läs högt och läs i par, diskutera och reflektera tillsammans! Vikten av gemensam läsning och högläsning kan inte nog betonas. Genom de gemensamma läsoplevelsena får eleverna verktyg som de sedan kan använda i det egna läsandet.

Alla övningar i handledningen delas in i vad man kan göra före läsningen, under läsningen och efter läsningen. Läsförståelsefrågorna är indelade i:

- *På raderna* – svaret står i texten.
- *Mellan raderna* – här handlar det om att kunna dra egna slutsatser och läsa ”mellan raderna”.
- *Bortom raderna* – här tänker man själv vidare och reflekterar över texten.

Läsförståelseövningar hittar du under varje kapitel.

Före läsningen

- Titta tillsammans på bokens omslag. Titta på bilden, läs titeln. Vad tror ni boken kommer att handla om? Be eleverna att motivera sina svar, t ex genom att du modellerar och motiverar varför du tycker och tror så eller så eller fråga: ”Varför tror du det?” ”Hur tänker du nu?”
- Vad betyder ”handbok”? (Är det en bok om händer?) Ge exempel på andra handböcker. Känner eleverna till några?
- På omslaget står det två namn: Elias och Agnes Våhlund. Varför står de namnen här? Vilka är de? Mer info om Elias och Agnes hittar du på <http://www.rabensjogren.se/forfattare/Forfattare/> och <http://www.rabensjogren.se/forfattare/Illustrator/>
- Vad är en prolog? Vad berättar prologen?
- Inför epilogen: Vad är en epilog? På vilket sätt skiljer den sig mot de övriga kapitlen?
- Förbered läsningen inför varje kapitel genom att gå igenom svåra ord och uttryck – se nedan under respektive titel.

Under läsningen

- Gör textkopplingar. Vid högläsning, stanna upp vid lämpliga tillfällen och gör kopplingar till:
 - *andra texter*: Påminner det här om något annat vi läst? Berättelser om barn som mobbas, tuffa tjejer (Pippi Långstrump), bli någon annan, superhjältar, serier
 - *elevernas egna erfarenheter*: Vad känner vi igen från t ex miljöer som skolan, skolgården, bibliotek, mobbing, utanförskap?
 - *världen utanför*: Vad får berättelsen oss att tänka på om världen utanför?

- Läser barnen självständigt, arbeta på samma sätt och diskutera t ex efter varje kapitel eller ett stycke i kapitlet som du bestämt i förväg.
- Be eleverna stanna upp i sin läsning om det är något de inte förstår och fråga dig eller en kompis.
- Be eleverna ringa in (alternativt skriva dem eller räkka upp handen för att fråga) ord som är svåra att läsa eller förstå och diskutera dem allt eftersom.
- Be eleverna att pröva läsa om en mening eller ett stycke de inte förstod.

Efter läsningen

- Låt eleverna svara på läsförståelsefrågorna, se nedan. Låt eleverna formulera egna frågor. Diskutera frågor och svar tillsammans. Många av de öppna frågorna har inga givna svar utan finns där för att väcka tankar och göra reflektioner ihop i klassen och leder också till fortsatta diskussioner. Vid de frågor som passar extra bra att samtala kring och diskutera finns en röd textrad. Använd er gärna av EPA-metoden, se nedan.
- Låt eleverna sammanfatta texten. Prata tillsammans om hur den började, vad som hände sedan och hur den slutade. Detta kan vara ett enskilt kapitel, men även hela boken när ni läst klart.

Berättelsen

Handboken

Handboken är första delen i Handbok för Superhjältar. Lisas mamma arbetar i en annan stad, så därför måste Lisa bo hos sin mormor. Men Lisa vantrivs i sin nya skola. Ett gäng med killar retar henne för hennes utstående öron. Varje kväll somnar Lisa med händerna tryckta mot öronen, för att de förhoppningsvis ska sluta stå ut så mycket. En dag när Lisa blir jagad av killgänget rymmer hon in på biblioteket. Där, längst ner på en hylla, står en bok som lyser. Lisa tar fram boken som har det underliga namnet "Handbok för Superhjältar". Bibliotekarien viskar till Lisa att det nog är så att handboken helt enkelt ska följa med Lisa hem och stanna där. Och i det ögonblicket börjar Lisas resa mot att bli superhjälte.

Tema

Superhjältar, mobbning, utanförskap, skola, ny i klassen, äventyr

Svåra ord och uttryck

PROLOG

handbok

KAPITEL 1

rappa på, brann i bröstet, benen höll på att vika sig under henne, handlöst, slynglarna, bönade, gått bort

KAPITEL 2

kvarsittning, hetsade, andan i halsen, hacka på mig, bokryggen, som om boken talade till henne, detaljerade, system, ingen tid att förlora

KAPITEL 3

i din närhet, tvivla, förvisso, djupt därinne har du redan fröet till det som en dag ska blomma, identitet, svårighetsgrad, otänkbart svåra, förmågan, totalt, kortslutning i hjärnan, animaliska

KAPITEL 4

skeptiskt, intensiv, andats ut hela sin vikt

KAPITEL 5

rejält, förvarning, attackerade, skräckslaget, besten, samtalspartner, vedskjul, kääprätt åt skogen, korkat, boxboll, knäckt koden, överlista

KAPITEL 6

korkad, växte ilskan inom henne, otåligt

KAPITEL 7

hämtat sig, porträttet, nämnvärt, dölja, identitet

KAPITEL 8

sagolika, ödsligare, mer än lovligt farligt, gormade

KAPITEL 9

baklås, din sista stund är kommen, ligister, plikt, sprudlande av glädje

EPILOG

skelögda, donerade, rosenrasande

Läsförståelsefrågor

PROLOG

Vad beskriver meningen i prologen? (mellan raderna)

Vad tänker du när du läser meningen? (bortom raderna)

KAPITEL 1

Varför frågar Max skrattande om Lisas pappa var en elefant? (mellan raderna)

Varför bor Lisa hos sin mormor? (på raderna)

Vad menar Lisa med att det bara blir värre om Caroline pratar med killarnas föräldrar? (mellan raderna)

KAPITEL 2

Varför avskyr Lisa sin nya skola? (på raderna)

Varför viskar Caroline till Lisa inne på biblioteket? (mellan raderna)

Lisas huvud är fullt med frågor, hon förstår inte varför killgänget hackar på henne. Hon tror att hon kan ha gjort något fel. Vad tror du? Vad skulle du vilja säga till Lisa? (bortom raderna) **Diskutera tillsammans.**

KAPITEL 3

Läs Inledningen till Handbok för Superhjältar en gång till.

Varför står det att boken har makt att förändra liv?

Hur kan boken ha hittat Lisa?

Varför tror Lisa att boken kan vara den mest värdefulla boken i världen? (mellan raderna)

Diskutera tillsammans.

KAPITEL 4

Varför var det inte en vanlig lördag när Lisa vaknade? (mellan raderna)

Tror du att Olga och Oskar förstod vad Lisa sa? (mellan raderna)

Varför blev Lisa så snurrig? (på raderna)

KAPITEL 5

Vad missade Lisa i att läsa Handbok för Superhjältar innan hon gick ut till den sovande hunden? Vad missade hon när hon skulle lära sig att flyga? (på raderna)

Har du försökt lära dig något som inte alls fungerat? Vad var det? (bortom raderna)

KAPITEL 6

Varför slog inte Lisa tillbaka när Nick boxat till henne? (mellan raderna)

Varför tror du inte att Lisa berättar för mormor vad som hänt? (mellan raderna) Tycker du att hon borde ha gjort det? **Diskutera tillsammans.**

Hur känner sig Lisa när hon går och lägger sig på kvällen? Det står i texten att ”hon var tom”. Vad menas med det? (mellan raderna)

Diskutera tillsammans.

KAPITEL 7

Lisa beskriver hur det känns när hon flyger. Hon använder målande ord och uttryck som att hon är fylld med tusentals fjärilar och att hon är en flaska med kolsyra. Hitta en känsla och beskriv med målande uttryck. Det kan till exempel vara hur du känner när du är hungrig, glad, ledsen, när du springer fort eller cyklar. (bortom raderna)

Beskriv hur Lisa gör en mask av morfars slips. (på raderna)

KAPITEL 8

Vad får Lisa för ledtrådar av mannen som gör att hon kan hitta tjuvarna? (på raderna)

Varför tror du att tjuvarna luktade fisk? (mellan raderna)

Varför tror du att mormor varnat Lisa för att gå ensam i hamnen? Finns det ställen där du bor som du inte får gå till för att det kan vara farligt? (bortom raderna)

KAPITEL 9

Hur kommer det sig att Lisa slutar vara rädd tror du, och istället blir arg?

Har du känt så någon gång? (bortom raderna) **Diskutera tillsammans.**

På vilka sätt menar Paul Ponsonby-Jones att Lisa kommer att betyda mycket för staden? (på raderna)

Vad tror du Lisa tycker känns bäst: att kunna stoppa farliga skurkar eller att barn ska vilja vara som hon? (mellan raderna)

Vill du att andra ska vilja vara som du? Vem skulle du vilja vara som? (bortom raderna)

EPILOG

Varför var myntsamlingen så värdefull? (på raderna)

Varför tror du att tjuvarnas chef tror att superhjälten är en ”han”? (bortom raderna) **Diskutera tillsammans.**

Vilka superhjältar känner du till? Vad har de för krafter? (bortom raderna)

Värdegrundsarbete

Enligt Lgr 11 är skolans mål är att varje elev:

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstagande grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personlig erfarenhet.
- respekterar andra människors egenvärde.
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor.
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen, och
- visar respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Här följer några arbetssätt samt lekar och övningar som passar och inspirerar vid arbetet med värdegrundsfrågor. De tränar vi-känsla, grupp-känsla, samarbete, empati och trygghet och är till hjälp i arbetet mot utanförskap och mobbing.

Peppa varandra och ge komplimanger – att se varandras positiva sidor

- Barnen står på rad. En elev går från barn till barn och säger något positivt, därefter ställer sig den eleven sist och sedan är det nästa barns tur, t ex: Varför uppskattar jag just dig? Vad har du som är speciellt?

- Barnen skriver något positivt om var och en av sina klasskamrater. Läs upp lapparna tillsammans.
- Skriv positiva och uppmuntrande ord på lappar. Laminera och sätt upp dem i klassrummet.
- Barnen står i ring och kastar boll till varandra, den man kastar till ska man säga något snällt om.
- Barnen sitter i en ring och kastar ett garnnystan till varandra, precis som ovan ska man säga något snällt om den man kastar till. Efter ett tag har det formats ett fint spindelnät av garnet. OBS – barnen måste hela tiden hålla i tråden.
- Gör en gemensam tankekarta efter att ha pratat om positiva sidor hos varandra och skriv in alla de positiva orden.

EPA-metoden

EPA, som står för Enskilt, Par och Alla, och är en bra metod att arbeta med i alla ämnen. Syftet är att stärka kommunikationen mellan eleverna och aktivera deras tänkande. Metoden ökar barnens självförtroende och visar att allas röst och åsikter har betydelse. Som steg ett får eleverna tänka enskilt och själva formulera sig (skriftligt, i bild eller vad som passar det aktuella ämnet eller den aktuella frågan), därefter arbetar de i par med någon annan för att träna sig i att föra en dialog och argumentera. Till sist diskuterar alla i helklass. Använd er gärna av EPA när ni arbetar med läsförståelsefrågorna till *Handbok för Superhjältar*.

Klassråd

- När ni diskuterar, låt den som har ordet hålla något i handen, det förtydligar vem som pratar och vem alla ska lyssna på.
- Klassråd är ett bra forum att prata om vilka regler som gäller – hur vi visar respekt, bryr oss om och hjälper varandra och samarbetar, säger förlåt, tackar varandra. Hur ska vi bete oss mot varandra på väg in och ut i klassrummet, på väg till maten och idrotten? Be eleverna ”fylla på”. Skriv ner och sätt upp i klassrummet.
- Språkbruk – vad gäller i den här klassen/skolan? Vad är okej? På vilka ord har vi nolltolerans?

Hemlig bok

Vissa saker kan vara jobbiga att prata om och barnen vill inte säga det högt i klassen. Då kan en hemlig skriv- och ritbok vara ett bra komplement till t ex klassråden. Där får eleverna skriva, rita och berätta sådant de tycker är jobbigt i klassen/skolan och med kompisarna. Förtydliga att det bara är du som läser den här boken och om barnet vill kan du också skriva ett svar.

Presentera en kompis

Gruppen sitter i en ring. En elev (eller du) börjar och presenterar den som sitter till höger samt säger något om den kompis. T ex: Det här är min kompis Ella. Hon gillar idrott och är allergisk mot nötter. Samtidigt som man presenterar den bredvid, lyfter man kompisens hand i luften och håller kvar den där. När alla presenterat varandra är alla händerna i luften. Fungerar bäst i halvklass.

Hemlig kompis

På måndagen utser du hemliga kompisar, alternativt lottar. Tanken är att barnen ska vara extra schysta mot sina hemliga kompisar (utan att överdriva). Ge exempel på vad de kan göra: leka på rasten, fråga hen hur hen mår, ge ett leende. I slutet av veckan gissar eleverna vem deras hemliga kompis var. Utvärdera gärna – vad gjorde hen för att vara en extra bra kompis?

Rastaktiviteter

- Du utser rastkompisar – eleverna har samma rastkompis under en bestämd tid, förslagsvis en vecka.
- Låt eleverna turas om att välja rastaktivitet innan rasten. Aktiviteten ska inkludera alla, ingen ska behöva känna sig utanför. Alternativt har ni lekgrupper (gärna ihop med en annan klass) med 4–6 barn i varje grupp som tillsammans får välja en aktivitet. Förbered gärna genom att ha färdiga kort med bilder/text med lekar och spel som eleverna kan välja bland. Utvärdera tillsammans efter rasten. Hur kändes det? Fungade det att välja aktivitet i gruppen? Var alla delaktiga i aktiviteten?

Välj ett alternativ – diskutera

Berätta om en händelse eller läs upp ett påstående som har fyra olika svar. Inget svar är rätt eller fel. Eleverna ska välja ett av svarsalternativen genom att ställa sig på en plats i rummet som är markerad/avsedd för det svaret. Sedan diskuterar ni vad skillnaden mellan de olika alternativen är och att inget är rätt eller fel utan bara olika sätt att se på saker.

Dramatisera/dramaövningar

Dramatisera någon händelse från boken. Diskutera hur det kunde ha sett annorlunda ut och dramatisera den händelsen. Jätteviktigt är förstås att inte välja något som kan bli för jobbigt eller känsligt för någon elev, t ex när Lisa blir jagad av killgänget. I så fall får du ”spela Lisa”.

Samarbetsövningar

- Låt eleverna arbeta två och två. Dela ut ett papper till varje par. Genom att t ex vika ett flygplan med en hand var (den andra handen håller de bakom ryggen) så tränar barnen på att samarbeta.
- Pussel – Du förbereder genom att rita och klippa till de tomma bitarna till pusslet. Varje elev får en pusselbit och ritar vad hen är bra på (se till att alla målar på rätt sida av pusselbiten, annars fungerar inte pusslet att lägga) och sedan lägger ni pusslet tillsammans.
- Rädda en kompis – Alla elever har en ärtpåse på huvudet. De får gå, springa eller krypa, men de måste röra på sig. Den som tappar sin ärtpåse blir förstenad, men kan bli räddad av en kompis som fortfarande har kvar sin påse på huvudet. Den som befriar gör det genom att plocka upp ärtpåsen från golvet och lägga tillbaka den på kompisens huvud.

- Bana – Bygg en bana av t ex koner, stenar eller pallar. Dela in eleverna i par och ge paren var sin ballong. Varje par ska nu ta sig igenom banan med ballongen mellan sig. Man får hålla fast ballongen med allt utom händer och armar. Det viktiga är inte att komma först, utan att man kan samarbeta och ha kul tillsammans.
- Bilda en mask – Leken startar med att barnen går tillsammans i par, en fram och en bak. Det barn som går längst fram blundar, medan det bakre barnet ska styra barnet framför genom att klappa hen på axlarna. En klapp på höger axel betyder sväng till höger, en klapp på vänster axel betyder sväng till vänster, dubbelklapp på båda axlarna betyder ta tag i personen framför dig. Barnet som går bakom försöker alltså styra det främre barnet mot ett annat par för att göra masken längre. När den som går längst fram har fått tag på ett annat par blir masken fyra personer lång. Nu får endast det barn som går allra längst bak, titta och styra de tre andra barnen som går framför. Till slut blir det en enda lång mask. Det här fungerar bäst på lite äldre barn.

Länkar

Du kan läsa mer om Handbok för superhjältar på hemsidan:

<https://handbokforsuperhjaltar.se/>

BRIS:

<https://www.bris.se/>

Rädda Barnen:

<https://www.raddabarnen.se/>